

Szécsi József

vallásfilozófus

Tolerancia?¹

Néhai Schweitzer József főrabbi, a Keresztény-Zsidó Társaság indulásakor, egy konferencián, melynek a témája a párbeszéd esélyei a XXI. században voltak, előadását azzal kezdte, hogy engem ne toleráljanak, hanem respektáljanak! Vagyis Schweitzer József arra utalt, hogy őt ne megtűrjék, eltűrjék, hanem értékeljék, tiszteljék, mint egyik ember a másikat.

Kérdés, hogy az ún. ábrahámi vallások ebben mennyire partnerek. Nézzük a történelmi múltat. Mint vallás, mindhárom ábrahámi vallás a kizárólagosság igényével indult, és ha az idők változnak, ez azért alapvetően megmaradt. A zsidó vallás az ókorban, melyről a Biblia lapjai tanúskodnak meg volt győződve tanításának kizárólagosan igaz voltáról, isteni eredetéről és arról, hogy egy napon majd minden nép el fogja fogadni nézeteiket, tanításaikat. Ugyanezt az alapállást folytatta a kereszténység is azzal a különbséggel, hogy a tanítás központjává Jézus személye és a róla szóló teológia vált, az iszlámban pedig kizárólag a muszlimok útja a helyes út. Hol vannak a respektálás lehetőségei?

A zsidó gondolkodás ismeri a noéi törvényeket. Tudja, hogy egy nemzsidó eljuthat a Olám Hábá-ba, az eljövendő világba, Ábrahám kebelére, ha betartja azokat a törvényeket, melyeket a Tóra hiányában a nemzsidók is betartanak, ezek az ún. noéi törvények, a Sevá Micvót bené Noách. Tehát a zsidóság bár a hellenisztikus időben térítő vallás volt, ez az első századokban a kereszténység uralomra jutásával megszűnt. A zsidó vallásba be lehet térni és ma is vannak betérők, de ez nem egy központi vonulat a judaizmusban.

A kereszténység teológiai és gyakorlati intoleranciája korán megjelent és a középkorban a virágjába borult. Kezdődik a teológiai antijudaizmussal, vagyis a keresztény vallási antiszemitizmussal, mely egy tévtanítás, tehát herezis, vagyis egy teológiai eretnokség volt két évezreden át, melyre végtére a II.Vatikáni Zsinat „Nostra aetate” kezdetű irata tett pontot. 2015 adventjén pedig a „Nostra aetate” után 50 évvel megjelent iratban, mely arról szólt, hogy miután az Biblia szavai szerint Isten örök szövetséget kötött a zsidósággal és azt nem bánja meg soha, ezért a zsidók akkor is üdvözülnek, ha az a meggyőződésük, hogy nem fogadják el Jézust messiásuknak. Vagyis kifejtették azt a II. vatikáni zsinati tanítást, melyet a jezsuita Karl Rahner, a XX. sz. talán legnagyobb katolikus teológusa fogalmazott meg, az anonim kereszténység fogalmát, hogy mindenki úgy üdvözül, ahogy a maga által belátott igaz tanítást követi. Tehát ha valaki

---

¹ Elhangzott 2017. jan. 22-én Budapesten az Avilai Nagy szent Teréz templomban a VI. Keresztény-Zsidó Imaórán. Ezt a beszédet kb. a háromnegyed részéig engedték elmondani az imaórán.

muszlim és az a meggyőződése, akkor úgy fog üdvözülni. Kijelentette ez a dokumentum azt is, hogy a katolikus egyház a továbbiakban nem folytat intézményes missziót a zsidóság felé. Tehát az egyes hívek hirdetik meggyőződésüket, de ez nem intézményes méretekben történik.

Ez azonban a kereszténységben csak a katolikus egyházban tetten érhető tanítás. Sok protestáns egyház tanítása jelenleg is az, hogy csak az üdvözülhet, aki formálisan is hisz Jézusban, mint Krisztusban, egyébként elkárhozik. Erre azt szoktam mondani, hogy az üdvösség, a mennyországba való bejutás nem egy érettségi felvételi vizsga. Tehát aki nem tudja felmondani a kívánatos hittételt, az ki van rúgva. Vagyis, miként a földön: nem lehet börtönbe csukni valakit, azért mert jobboldali vagy baloldali politikai nézeteket vall, ugyanúgy nem lehet kihajítani a mennyországból azt sem, aki pl. buddhista vagy éppen nem hívő, mert az a meggyőződése.

Itt fel szoktak vetni egy kérdést, ti. mi van akkor, ha valakinek az a meggyőződése, hogy gyilkolnia kell? Erre az a válasz, hogy mindenütt vannak határesetek, és az egyes határesetek sem azonosak. Végső soron nem én döntök erről, mint kívülálló, hanem az ebben járatosabb határesetet képviselő Valaki, a Mindenható Isten.

Az iszlám álláspontja az, hogy mindenki muszlimnak születik, és miután valami miatt ettől eltértünk, vissza kell térni az eredeti állapothoz, vagyis muszlimmá kell lenni. Van egy különleges státusz a zsidóság és kereszténység, illetve a zoroaszterianusok részére, de nekik is be kell térni. A tiszta egyistenhitet csak ők képviselik, a keresztények szentháromságtana egy elfogadhatatlan un. társítás, voltaképpen politeizmus. Az iszlám számára az ateizmus elfogadhatatlan, mint a létértelmezés egyik lehetséges és tolerálható alternatívája.

És ezek a kérdéskörök még mind idézőjelben, csak Isten világával a vallással, annak is kiindulásával foglalkoznak és nem a vallás társadalmi, politikai vetületével. Izrael ókori történelmében a királyság korának indulásakor élénk polémia folyhatott arról, hogy miután Isten Izrael népének és földjének ura, minek egy földi király is? Miután azonban a térségben hasonló társadalmi berendezkedések voltak, hát Izraelben is az lett. De végig megmaradt az a teológiai eszme, mely Izrael népét, és földjét az Örökkévaló Isten tulajdonának tartotta, melyet népének nyújtott.

A keresztény vallási antiszemitizmus kidolgozta a behelyettesítési teológiát, vagyis azt, hogy miután a zsidók meggyilkolták Jézust, ezért a továbbiakban Isten eltaszította a zsidókat és helyükbe Isten új népe, a kereszténység lépett. Természetesen nem „a zsidók” gyilkolták meg Jézust, hanem a rómaiak végezték ki a zsidó vallási vezetés követelésére, amint a középkorban az egyház

által elítélteket a világi hatóság végezte ki. A középkorban aztán a pápaság lett a vallási és világi hatalom letéteményese. Az ún. „Nagy Konstantin Alapítólevelet”, melyet 700 körül hamisították, Nagy Károly acheni udvarában, azért, hogy bizonyítsák vele, joga van a pápának a koronát Nagy Károlynak átadni. A jog alapja az lenne, hogy Nagy Konstantin a pápára hagyta volna a római birodalmat. Tehát a pápaság egyszerre világi és vallási hatalomként működött.

Később az 1648-as westfaliai béke után létrejött nemzetállamok, az 1789-es francia forradalom, majd a demokratikus államok megalakulása a világban jelentősen új helyzetet teremtett ebben az ún. keresztény világban. Manapság sokat hallunk arról, hogy Európának, illetve Magyarországnak keresztény gyökerei, kultúrája van, illetve abban a formában, hogy hazánk keresztény ország. Már azt is hallottam vagy olvastam egyszer, hogy keresztény-zsidó gyökerekkel rendelkezünk. Azt pedig még csak ködös hőszállingózásként sem hallottam, hogy zsidó-keresztény-izlám alapjaink is vannak, melleleg hazánknak is, és nemcsak 1526-tól, hanem a honfoglalástól kezdődően. Az ezeréves Magyarország természetesen többségi, keresztény kultúrát hordoz, illetve most már azt is hordoz, de ez nem azt jelenti, hogy a kereszténynek számítók mind gyakorló vallásos polgárok lennének, hanem azt, hogy nekik is csak 10-15 százalékuk.

Mi szekularizált államokban élünk, vallás és állam szét van választva. Ha iszlám államban élnénk, akkor valószínűleg csak idő kérdése lenne, hogy teljesen eltűnjön egy ottani keresztény kisebbség. Nekünk tehát az a jó, hogy szekularizált államban élünk, mindenki élhet meggyőződése szerint. Ez tolerancia és jó esetben respektálás.

Az iszlám indulásakor ismert az ún. Medinai Alkotmány, mely fontos támpontokat tartalmaz. A történelem folyamán voltak véres és gyümölcsözően békés korszakok az iszlámmal való találkozás folyamán. Volt ibériai félszigeti kultúra és török hódoltság kora Magyarországon. Napjainkban az Iszlám Állam ideológiája borzolja a világot, ami természetesen nem azonos milliárdnyi iszlám hívő nézetével. A kiindulási pont az, hogy az állam, vagyis a kalifátus, amiben élünk kellene, abban a törvények Istentől erednek. A nemzetállamok, a demokráciák azonban emberi törvények szerint vezéreltetnek, hiszen demokratikus úton az emberek maguknak alkotnak törvényeket. Ezért el kell törölni a nemzetállamokat, a határokat, a szavazást. Aki elmegy szavazni, az Iszlám Állam szerint már halált érdemel. Ezt az Iszlám Állam vallja, de a világban meglévő több mint félszáz iszlám berendezkedésű állam nem. Az Iszlám Állam egyébként harcol minden olyan, iszlámvonatkozású állam ellen is, amely nem az ő alapelveik szerint működik.

Van egy pápánk, Ferenc a neve. Pápasága alatt sok falat lebontott ember és ember között, vallás és vallás között, így pl. a zsidóság és a kereszténység között. Sajnos az Iszlám Államnak frekventált szándéka kifejezetten a Vatikán elpusztítása is, csakúgy, mint végszóként Izrael megsemmisítése.

Lehet-e toleranciáról, respektálásról beszélni egy olyan világban, melyben érdekek és értékek küzdenek egymás ellen? Egy muszlim számára egy menekült nem migráns, hanem menekült, tehát testvér. Eluralkodott egy félelem, hogy rövid, belátható időn belül Európában számbeli fölénybe kerülnek a muszlimok! Mi a teendő? Egy valami biztos, kevés a tolerancia. A másik embert respektálni kell, akkor is, ha éppen muszlim. Van terrorizmus, vannak Európában zártnak tekinthető, területileg egységes etnikai egységek. Vannak jelenünkben játszódó történelmi folyamatok, amelyek villámgyors mozgással áramlanak térségünkbe. A megoldást keresik az európai államok. Mit tehet egy egyszerű zsidó vagy keresztény, vagy muszlim hívő? Én azt gondolom egyet mindenképpen: tegyen egyéni életében, kijelentéseiben a béke mellett, próbálja meg elviselni, tolerálni a másik embert, és tisztelni, respektálni. Egy demokráciában a megválasztott képviselőknek a felelőssége hihetetlenül nagy, mert választóik feje fölött dönthetnek, végül is kényük-kedvük szerint. Elvárjuk, hogy respektálják választóikat!

A zsidóság napi háromszori imára jön össze, a muszlimok ötszöri imát végeznek, a katolikus egyház papjai, szerzetesei szintén napi imarendet követnek, de hol vannak a keresztény hívek? Részt vesznek naponta, ha tehetik istentiszteleten, tartanak imádságos együttléteket? Általában nem. Pedig a jövő útja a politizálás mellett, vagy esetleg helyette is, az ima, a napi ima! Ki lehet próbálni! Az iszlám már kipróbálta és gyakorolja is! Többször is járva Isztambulban alkalmam volt minden alkalommal elmenni az Eyüp Szultán nevű mecsetbe. Minden vasárnap reggel 5 órakor sok-sok ezer férfi imádkozik Istenhez, vagyis Allahoz. Törökország természetesen nem Magyarország lélekszámú és Isztambul sem Budapestnyi.

A jéghegynek csak egy kis része emelkedik ki a tengerből, a nagyobb nem látható, a tenger színe alatt van. Az ember bár racionális lény, ez talán csak a feje, de a nagyobbik rész, az érzelmi, ösztöni, akarati szféra nem látható, de végső soron ez a döntő. Kérdés, hogy a racionalitás és az irracionális világ tud-e harmóniában élni egymással? Az ima az irracionális szféra. Az iszlám a kereszténységhez nem mérhető módon inkább imádkozó valóság a napi ötszöri imádkozásával. Nehezen tudom magam előtt beismerni, de nem állunk nyerőre!

Arra tanítottak, hogy egy beszédet mindig pozitív kicsengéssel kell befejezni. Ha a keresztény-zsidó-iszlám vallásközi párbeszéd jelen helyzetét szeretném meghatározni a világban, akkor azt egy közelmúltbéli eseménnyel tudnám

jellemezni. A Siratófalnál Jeruzsálemben hosszú évek óta imádkozik egy öreg zsidó bácsi, Mojse Fischbaum. Eljutott a híre a CNN-hez is, ahonnan kiküldtek egy riporternőt, aki megvárta, amíg a bácsi befejezte az imáját és megkérdezte, hogy mióta imádkozik itt? - 68 éve! - Volt a válasz. – És mi az, amiért imádkozik? – Hogy zsidók, keresztények és muszlimok békében, szeretetben és ne gyűlöletben éljenek itt a Szentföldön! – És mit érez a szívében lelkében, amikor imádkozik? - Mintha a Falnak beszélne...